

JANUARI 2010

NUMMER 1

JAARGANG

PENSIOENBULLETIN

Pensioeninformatie voor werkgevers en pensioenfondsen

De Pensioenagenda voor 2010

The cover of the 'Pensioen Agenda 2010' report is shown, featuring the title in white text on a dark blue background.

Het jaar 2010 staat in het teken van de twee crises die ons pensioenstelsel de afgelopen 10 jaar hebben getroffen en de vergrijzingsgolf die ons te wachten staat. De hieruit voortvloeiende financiële problematiek én de vraag of de huidige bestuurs- en medezeggenschapstructuur van pensioenfondsen zijn toegesneden op de huidige en toekomstige ontwikkelingen, zijn aanleiding geweest voor het opstarten van diverse trajecten. In dit artikel gaan wij in op de hoofdpunten die de politiek op de pensioenagenda in 2010 heeft staan.

Naar aanleiding van de financiële crisis heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in zijn brief van 25 mei 2009 over 'Brede aanpak pensioenvraagstukken' een aantal studies aangekondigd. Hiertoe zijn enkele commissies ingesteld. Verder heeft het ministerie van SZW aangekondigd te komen met een beleidsvisie voor hervverzekerde pensioenfondsen.

VERHOGING AOW-LEEFTIJD

In 2010 staat de verhoging van de AOW-leeftijd hoog op de agenda. Een wetsvoorstel is eind 2009 naar de Tweede Kamer gestuurd. Hier zijn wij in eerdere berichtgevingen al uitgebreid op ingegaan en we zullen dat ook in 2010 blijven doen.

MULTI-OPF EN PPI

Wij verwachten dat in 2010 de behandeling van de wetsvoorstellen over het multi-opf en de premiepensioeninstelling (PPI) zullen worden afgerond.

DE PARAMETERS FTK VOOR PENSIOENFONDSEN

Eén van de commissies die het ministerie van SZW heeft ingesteld, is de commissie Don. De vraagstelling waarover deze commissie zich heeft gebogen was welke parameters pensioenfondsen mogen hanteren

INHOUD:

DE PENSIOENAGENDA VOOR 2010

IFRS & FTK GETOETST, GEWAARDEERD EN VERGELEKEN

voor rente, aandelenrendementen, loon- en prijsinflatie. De 'commissie Don' heeft een verdeeld advies uitgebracht. De verdeeldheid betrof de inschatting van het te verwachten aandelenrendement. Het resultaat is dat voor 2010 de parameters ongewijzigd blijven. Uiterlijk 1 juli 2010 zal duidelijkheid worden geboden over de parameters die zullen gelden met ingang van 1 januari 2011.

HET BELEGGINGSBELEID EN HET RISICOBEBEER VAN PENSIOENFONDSEN

Bij het beleggingsbeleid staat de afweging tussen risico en het te verwachten rendement centraal. Fondsen zijn de afgelopen jaren risicovoller gaan beleggen. Veel fondsen zijn dan ook hard geraakt door de financiële crisis. Er zijn echter ook fondsen die het 'goed' gedaan hebben. De vraag is dan waarin het beleggingsbeleid en het risicobebuur van deze fondsen verschilt van dat van de fondsen die het niet zo goed hebben gedaan.

De minister van SZW heeft daarom een commissie 'Beleggingsbeleid en risicobebuur' ingesteld. Deze commissie heeft twee taken:

1. het analyseren op welke wijze het beleggingsbeleid en in het bijzonder het risicobebuur bij fondsen zich sinds de negentiger jaren heeft ontwikkeld;
2. het doen van aanbevelingen voor beleggingsbeleid en risicobebuur.

Deze commissie zal tevens gebruik maken van de bevindingen van DNB die in 2009 bij een tiental pensioenfondsen een inventarisatie heeft gemaakt van het beleggingsbeleid. Het rapport van deze commissie wordt in januari 2010 verwacht. Het kabinet zal daar in het vroege voorjaar 2010 op reageren richting de Tweede Kamer.

EVALUATIE VAN HET FINANCIËEL TOETSINGSKADER (FTK) PENSIOENFONDSEN

Gezien de impact die de huidige financiële crisis op pensioenfondsen heeft gehad, is het de vraag of het huidige FTK voldoende is toegesneden op dergelijke crisissituaties. In samenspraak met DNB zal deze problematiek in een notitie worden uitgewerkt door het ministerie van SZW. Na overleg met de Stichting van de Arbeid zal de minister zijn bevindingen aan de Tweede Kamer voorleggen.

TOEKOMSTBESTENDIGHEID AANVULLENDE PENSIOENREGELINGEN

De minister van SZW heeft een commissie 'Toekomstbestendigheid aanvullende pensioenregelingen' ingesteld. Deze commissie heeft tot taak om naar aanleiding van de financiële en economische crisis, gelet op de vergrijzing van de bevolking, te onderzoeken of de tweede pijler van ons pensioenstelsel toekomstbestendig is. De commissie moet de problematiek in kaart brengen en oplossingsrichtingen aangeven. Bij de oplossingsrichtingen staat voorop dat een op collectiviteit en solidariteit gebaseerd tweede peiler-systeem gehandhaafd blijft. Ook het rapport van deze commissie wordt in januari 2010 verwacht waarna het kabinet er in het vroege voorjaar 2010 op zal reageren.

GOVERNANCE EN MEDEZEGGENSCHAP BIJ PENSIOENFONDSEN

Door de invoering van de Pensioenwet en de principes voor goed pensioenfondsbestuur is op dit terrein veel in beweging gezet. Hierbij speelt met name het uitgangspunt van zelfregulering een belangrijke rol. Begin 2009 jaar heeft de SER twee rapporten gepubliceerd waarin de medezeggenschap voor gepensioneerden is geëvalueerd en de toepassing van principes goed pensioenfondsbestuur is geïnventariseerd. Hieruit is een aantal knelpunten naar voren gekomen. Zo blijkt dat het bemensen van de fondsorganen (bestuur, deelnemersraad, verantwoordingsorgaan) forse problemen oplevert en brengt het intern toezicht hoge kosten met zich mee. Verder zijn door DNB vraagtekens geplaatst bij de effectiviteit van het interne toezicht.

De minister heeft in zijn brief van 25 mei jl. aan de Tweede Kamer toegezegd te komen tot een stroomlijning van de huidige structuur ten aanzien van bestuur en medezeggenschap in de fondsen. In zijn brief van 4 december 2009 heeft de minister gewezen op het belang van spoedige duidelijkheid over de bestuursstructuur, waaronder ook de medezeggenschap wordt begrepen. Hij acht het dan ook niet opportuun om dit opnieuw over te laten aan de zelfregulering door het 'veld' en hij kiest ervoor dit wettelijk te regelen. In welk tempo deze denkrichtingen in concrete wetsvoorstellen zullen worden neergelegd staat nog open, maar gelet op de door de minister zelf aangegeven urgentie mag voortvarendheid worden verwacht.

Het is wel van belang dat er volgens de minister geen sprake zal zijn van één bestuursmodel maar van verschillende modellen, toegespitst op de kenmerken van de verschillende fondsen. Zo is het denkbaar dat voor volledig herverzekerde fondsen een ander bestuursmodel zal gelden dan voor een volledig eigen beheer fonds.

HERVERZEKERDE PENSIOENFONDSEN EN HET KREDIETRISICO

De stand van zaken is dat fondsen die een tekort hebben dat is ontstaan door het kredietrisico van herverzekeraars, tot 1 april 2010 uitstel krijgen om een herstelplan in te dienen. Zij mogen daarbij uitgaan van de financiële positie per ultimo van het jaar 2009. Een zelfde uitstel geldt voor fondsen die reeds een herstelplan hebben ingediend. Een aanvulling op dat herstelplan hoeft, voor zover het de herverzekerde pensioenverplichtingen betreft, eerst uiterlijk 1 april 2010 te worden ingediend.

Het ministerie van SZW komt binnenkort met een beleidsvisie voor herverzekerde pensioenfondsen. Op basis daarvan gaat DNB verder beleid ontwikkelen en communiceren. DNB wijst er verder op dat het van belang is om bij het sluiten en verlengen van herverzekeringscontracten het voorbehoud te maken dat het contract kan worden opgebroken als de wetgeving voor herverzekerde fondsen wijzigt.

PREMIESTAFFELBESLUIT

Het Ministerie van Financiën heeft op 21 december jl. een nieuw besluit gepubliceerd (nr. CPP2009/1478M). Het besluit is deels een actualisering van het Besluit over beschikbare-premieregelingen van 23 oktober 2007, maar deels ook ingegeven door de invoering van de Pensioenwet per 1 januari 2007. Deze wet kent namelijk verschillende typen premieovereenkomsten. De diverse typen worden nu collectief als fiscaal zuivere pensioenregelingen aangewezen, mits wordt voldaan aan de in het Besluit neergelegde voorwaarden. Beschikbare-premieregelingen waarin wordt belegd voor rekening en risico van de deelnemer hebben tot 1 januari 2015 de tijd om te voldoen aan de nieuwe staffel.

PENSIOENAGENDA VAN ANDERE SPELERS IN PENSIOENVELD

De pensioenagenda zal niet alleen worden beheerst door de politiek. De toezichthouders DNB en AFM hebben vanuit hun rol toezichtthema's opgesteld. Zo heeft AFM bijvoorbeeld de controle op het toeslagenlabel (vanaf 1 april 2010) en de hoge en niet-transparante kosten bij premieovereenkomsten hoog op de agenda staan. DNB zal verder willen met de resultaten uit het eigen onderzoek naar het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. DNB concludeert dat meerdere pensioenfondsen de risico's van hun beleggingsbeleid hebben onderschat en onvoldoende aandacht hebben voor governance en beheersing van beleggingsrisico's.

Het thema pensioen zal ook de sociale partners bezighouden. Een veel besproken onderwerp zal de uitwerking van de verhoging van de AOW-leeftijd zijn, maar ook een onderwerp als waardeoverdracht

staat op de agenda. De STAR zal hierover met een fundamenteel advies komen (onder andere over de bijbetalingsproblematiek).

De stijgende levensverwachting raakt niet alleen de betaalbaarheid van de AOW maar is ook van invloed op de reserves die pensioeninstellingen aan moeten houden. Het Actuarieel Genootschap zal in de loop van 2010 met een update van de prognosetafel komen.

DE AON PENSIOENKALENDER (APK)

Aon Consulting houdt de ontwikkelingen in het pensioenveld nauwlettend in de gaten. Aon heeft daarom ook dit jaar een pensioenkalender 2010 opgesteld. Naast de in dit artikel beschreven items, komen ook specifieke situaties en thema's aan bod. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan risicomanagement, evaluatie pensioenbeleid, uitbesteding, contractverlengingen en wensen met betrekking tot aanpassingen van de pensioenregeling. U kunt, samen met uw consultant bij Aon, de APK als leidraad gebruiken om uw eigen pensioenkalender 2010 op te stellen.

MEER WETEN?

Wilt u na het lezen van dit artikel nog meer weten, neem dan contact op met Rien Buikema, tel. **038 456 3171**, of uw consultant bij Aon Consulting.

IFRS & FTK getoetst, gewaardeerd en vergeleken

Dit artikel gaat in op de verschillen in waarderingsmethoden tussen het Financieel Toetsingskader (FTK) en de International Financial Reporting Standard (IFRS). Zowel de voorschriften door DNB, die vertaald zijn in het FTK als die in de IFRS gaan uit van marktwaardewaardering. Het valt op dat de uitgangspunten voor de marktwaardewaardering van de pensioenverplichting onder IFRS en FTK op sommige essentiële punten behoorlijk verschillen.

In dit artikel beschrijven wij de belangrijkste verschillen, daarnaast geven wij voor sommige verschillen redenen. Tot slot wordt een aantal verschillen ruw gekwantificeerd.

IFRS

IFRS is de opvolger van de "International Accounting Standard" (IAS). Paragraaf 19 gaat over de waardering van uitgestelde personeelsbeloningen in de jaarrekening van een onderneming. Een van de belangrijkste uitgestelde personeelsbeloningen is pensioen. Het belangrijkste doel van IFRS is het vergelijkbaar maken van ondernemingen door:

- toekomstige (pensioen)verplichtingen in de balans op te nemen;
- hiervoor een éénduidige waarderingsmethodiek te hanteren; en
- hiervoor dezelfde boekhoudkundige verwerking toe te passen.

Door de invoering van IFRS krijgen aandeelhouders een beter beeld van de financiële positie van ondernemingen waarin zij investeren.

Pensioenverplichtingen onder IFRS worden gewaardeerd volgens de Projected Unit Credit (PUC) methode. Dit houdt in dat de pensioenverplichting (obligation) wordt bepaald door:

- uit te gaan van een bepaald waarderingsmoment (balansdatum);
- rekening te houden met een (samengestelde) kans dat die uitkering zich voor gaat doen;
- de kastroom van de mogelijke (geprojecteerde) uitkeringen te waarderen op een bepaalde rentevoet (de marktrente);
- deze geprojecteerde kastromen evenredig (huidige en coming backservice) toe te rekenen aan de achterliggende diensttijd.

FTK

Het FTK is onderdeel van de Pensioenwet. Doel van het FTK is om te komen tot een beter inzicht in de daadwerkelijke financiële situatie van pensioenfondsen en een integraal risicobeheer te stimuleren. Daartoe worden onderstaande toetsen voorgeschreven.

- De minimumtoets controleert of de beleggingen op de balansdatum meer waard zijn dan de voorziening voor de pensioenverplichtingen. Hiertoe wordt het minimum vereist eigen vermogen berekend.
- De solvabiliteitstoets controleert of met een redelijke kansmaat (97,5%) de beleggingen over één jaar de voorziening pensioenverplichtingen nog dekken. Hiertoe wordt het vereist eigen vermogen bepaald.
- De continuïteitstoets controleert of met een redelijke kansmaat de beleggingen op lange termijn de voorziening pensioenverplichtingen blijven dekken. Hiertoe worden continuïteitsanalyses gemaakt om indexatielabels en indien nodig herstelplannen te ondersteunen.

Voor de drie FTK-toetsen kan gebruik gemaakt worden van gestandaardiseerde methodes die opgesteld zijn door DNB. Maar een fonds kan ook een intern model gebruiken. Dit model moet wel goedgekeurd worden door DNB.

Voor verzekeraars werkt de Europese Commissie een voorstel uit dat lijkt op het FTK en bekend staat onder de naam Solvency II.

BELANGRIJKSTE VERSCHILLEN

Veel kwalitatieve verschillen tussen FTK en IFRS kunnen verklaard worden door de verschillende doelstellingen die gelden voor beide methodieken.

De IFRS schrijft voor welke informatie een onderneming in de openbare jaarrekening moet opnemen over pensioenen en andere personeelsbeloningen. Ook geeft de IFRS strikte rekenregels over de manier waarop de verplichtingen en bezittingen gewaardeerd moeten worden. Tot slot schrijft de IFRS voor op welke manier de posten in de jaarrekening verwerkt moeten worden. Die jaarrekening wordt opgesteld ten behoeve van de deelnemers in de financiële markten, waarmee een algemeen belang is gediend.

In tegenstelling tot de IFRS toetst het FTK of de financiële positie van een fonds voldoende is. Het FTK heeft als doel de belanghebbenden te beschermen. Daarom hanteert DNB middels FTK een risicogeoriënteerde aanpak voor haar controles op de Nederlandse pensioenfondsen.

DE TE HANTEREN REKENRENTE

De te hanteren basisrekenrente onder FTK wordt afgeleid uit de waarde van renteswaps. Een renteswap is een ruiltransactie tussen bijvoorbeeld banken van leningen met een zeer korte looptijd en leningen met een lange looptijd. Met behulp van deze renteswaps wordt een rentetermijnstructuur (RTS) gemaakt, waarmee de verwachte kasstromen uit pensioenverplichtingen verdisconteerd worden.

Nadelen van het gebruik van een RTS, die wordt afgeleid van swaps zijn:

- De swaprente is erg gevoelig voor (kortetermijn)marktverstoringen en daarom geen optimaal instrument voor verdiscontering van langetermijnverplichtingen.
- Swaps geven geen zuivere norm voor kasstromen met looptijden groter dan 25 jaar.

Hiervoor genoemde bezwaren zijn redenen om de RTS opnieuw te beschouwen. Volgens het Actuariel Genootschap (AG) bestaat er geen unieke correcte curve die kan dienen voor de waardering van langlopende pensioenverplichtingen. Het AG concludeert dit in het rapport "Principes voor de rentetermijnstructuur, dé juiste curve bestaat niet", dat op 12 oktober jl. is gepubliceerd.

De vorm van de RTS heeft veel invloed op de hoogte van de verplichting. In het algemeen sluit waardering met een looptijdafhankelijke rente voor iedere afzonderlijke uitkering natuurlijk beter aan bij het

marktwaardeprincipe. In dat opzicht verdient een curve (mits deze een reële vorm heeft) de voorkeur boven een constante rekenrente (zoals toegepast onder IFRS).

De voorgeschreven disconteringsvoet onder IFRS is het verwachte rendement op hoogwaardige ondernemingsobligaties met een duratie gelijk aan die van de verplichting. Om dit rendement na te bootsen wordt als basisrente vaak de rente op staatsobligaties gebruikt waarna deze verhoogd wordt met een creditspread. De creditspread is het verschil tussen de rente op bedrijfsobligaties en risicovrije rentes afgeleid van staatsobligaties. Het rendement op staatsobligaties is minder gevoelig voor extreme marktverstoringen.

Het toepassen van een creditspread in de disconteringsvoet gebeurt onder IFRS wel en onder FTK niet. Dit verschil is te verdedigen omdat ondernemingen nu eenmaal geen instanties zijn die uitkeringen garanderen zonder risico. Vanuit de gedachte van het FTK 'het veilig stellen van de pensioen-toezeggingen' is de keuze voor de risicovrije rente te begrijpen.

DE BEHANDELING VAN VOORWAARDELIJKE TOEZEGGINGEN

Onder FTK is het, in tegenstelling tot waardering onder IFRS, niet verplicht te reserveren voor voorwaardelijke aanspraken. Terwijl bekend is dat dergelijke verplichtingen zich voor zullen doen mag onder FTK "gewacht" worden met de financiering hiervan totdat de verplichtingen onvoorwaardelijk zijn.

Het gevolg van deze manier van handelen is dat de lasten die gemoeid zijn met deze verplichtingen van jaar tot jaar behoorlijk volatiel zullen zijn en dat door uitstel van financiering de kans afneemt dat de voorwaardelijke aanspraken werkelijk nagekomen kunnen worden. Onder IFRS zullen de jaarlasten voor indexatie alleen wijzigen als de werkelijke indexatietoekenning afwijkt van de verwachte.

Vanuit de doelstelling van het FTK 'zorgen voor een degelijke financiering van toegezegde aanspraken ter bescherming van de belanghebbenden' lijkt het daarom logisch te reserveren op het moment dat bekend is dat een dergelijke toezegging in de toekomst materieel zal zijn.

De impact van opname van de voorwaardelijke verplichtingen kan fors zijn. Naast voorwaardelijke indexatie bestaan vaak meer soorten van voorwaardelijke toezeggingen, zoals:

- voorwaardelijke pensioenopbouw vanaf een bepaalde salarisgrens of;
- voorwaardelijke garanties die voortvloeien uit bijvoorbeeld reglementswijzigingen en dergelijke;
- pensioen dat pas vanaf een hogere leeftijd opgebouwd wordt;
- etc.

Veel fondsen hanteren wel voorzieningen voor voorwaardelijke verplichtingen maar strikte regelgeving met minimale vereisten zijn onder FTK (nog) niet aan de orde. Onder Solvency II voor verzekeraars wordt een winstverwachting (welke vergelijkbaar is met indexatie voor pensioenen) wel gewaardeerd.

KWANTIFICERING VAN VERSCHILLEN; EEN VOORBEELD

De pensioenverplichting onder IFRS valt in de praktijk meestal hoger uit dan die onder FTK (zonder solvabiliteitsopslag). De belangrijkste verschillen in waarderingsmethoden zijn in het onderstaande voorbeeld gekwantificeerd. Wij hebben hiervoor een middelgroot pensioenfonds gekozen waarvoor een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling geldt. De gehanteerde IFRS rekenrentes bedragen 6% in 2008 en 5% in 2009. Verder hebben wij voor de berekening van de verplichting onder FTK de RTS ultimo 2008 en die per 30 november 2009 toegepast.

Effect verschil in uitgangspunten IFRS naar FTK

	2008		2009	
Verplichting volgens IFRS (DBO)	100		100	
1 Discontering: looptijdsafhankelijke rekenrente ipv constante		8		4
2 Discontering: effect credit spread (wel in IFRS, niet in FTK):		25		11
Discontering: totaal	33		15	
3 Projectie-element (wel in IFRS, niet in FTK)	-4		-4	
4 Effect indexatie (2%)	-25		-27	
Verplichting op basis FTK (VPV)	104		84	

Toelichting bij voorbeeld:

1. Doordat onder FTK verdisconteerd wordt met looptijdsafhankelijke rekenrentes in plaats van constante treedt een effect op. Dit effect is afhankelijk van de vorm van de RTS.
2. Verschil in niveau van disconteringsvoet, essentieel verklaarbaar verschil tussen FTK (risicoloze rente) en IFRS (rente inclusief credit spread).
3. Vloeit voort uit hantering PUC-methode.
4. Dit effect is een voorbeeld van een veel voorkomende voorwaardelijke toezegging die onder IFRS wel en onder FTK niet meegenomen hoeft te worden.

TEN SLOTTE

Zowel IFRS als FTK gaan uit van marktwaardewaardering. De belangrijkste verschillen zijn:

- **DE GEHANTEERDE REKENRENTE.** Dit verschil in rekenrente is goed verdedigbaar vanwege de verschillende doelstellingen die gelden voor IFRS en FTK.
- **DE BEHANDELING VAN VOORWAARDELIJKE AANSPRAKEN.** Onder FTK hoeven hiervoor geen voorzieningen opgenomen te worden. Mede gezien vanuit het toekomstige Solvency II voor pensioenfondsen zou hier een heroverweging voor kunnen plaatsvinden.

MEER WETEN?

Neem voor meer informatie over IFRS en FTK contact op met Susan Maris, tel. 038 456 3176. Ook uw eigen consultant bij Aon Consulting kan hier meer over vertellen.

REDACTIE

Jannieta Aangeenbrug
Richard Boonstra
Ron van Harten
Gitta Junius (secretariaat)

Allard van der Meer (eindredactie)
Ton Roebroek
Roelant Smit

CONTACT

Gitta Junius
038 456 3113
PB-PC@aon.nl

AUTEURS

Rien Buikema
Susan Maris

Dit bulletin is met grote zorg samengesteld door Aon Consulting Nederland C.V. Niettemin kunnen zich incidenteel onvolkomenheden voordoen. De inhoud van dit bulletin is slechts bedoeld als informatie en dient dan ook niet gezien te worden als advies. Aon Consulting Nederland C.V. aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade die direct of indirect voortvloeit uit het gebruik van deze informatie. Vermenigvuldiging van deze publicatie of overname van de inhoud kan onder bronvermelding vrijelijk plaatsvinden.